

Kontrola wewnętrzna jako narzędzie realizacji zasady wiarygodności informacji prezentowanych w sprawozdaniu finansowym

Anna Dyhdalewicz

Politechnika Białostocka, Wydział Inżynierii Zarządzania

e-mail: a.dyhdalewicz@pb.edu.pl

Karolina Hołownia

CGP Sp. z o.o.

e-mail: karolinaholownia93@gmail.com

Streszczenie

Obecnie w dobie gospodarki globalnej wzrasta znaczenie sprawozdawczości finansowej ogólnego przeznaczenia. Sprawozdawczość finansowa jest kluczowym narzędziem komunikowania informacji o zasobach i wynikach działalności określonej jednostki sprawozdawczej dla szerokiego kręgu użytkowników. W związku z tym, niezbędne jest zapewnienie, że sprawozdanie finansowe dostarcza potencjalnym interesariuszom wiarygodnych informacji finansowych i niefinansowych o jednostce do podejmowania przez nich decyzji gospodarczych. W tym celu należy wykorzystywać i doskonalić narzędzia kontroli wewnętrznej, aby móc skutecznie przeciwdziałać powstawaniu błędów w informacjach prezentowanych w sprawozdaniu finansowym. Wiarygodność, inaczej wierna prezentacja, jest nadrzędną cechą informacji nastawionych na proces decyzyjny. Oznacza ona wierność przedstawienia zjawisk, sprawdzalność, neutralność wyrażającą wolność od stronniczości, kompletność, a także informację niezawierającą błędów. Niestety praktyka ostatnich lat wskazuje na oszustwa księgowe, które stanowią bezpośrednie zagrożenia dla użytkowników informacji w postaci błędnych decyzji podjętych na ich podstawie, ale także dla fundamentalnych wartości społecznych. Kluczową rolę w zapewnieniu wiarygodności sprawozdawczości finansowej oraz zgodności z prawem i regulacjami odgrywa kontrola wewnętrzna. Po licznych aferach finansowych na początku XXI wieku zmodyfikowano spojrzenie na kontrolę wewnętrzną w organizacji w powiązaniu z aspektami badania sprawozdania finansowego.

Celem artykułu jest zdefiniowanie i określenie roli kontroli wewnętrznej w zapewnieniu wiarygodności sprawozdania finansowego oraz prezentacja wyników badań ankietowych w tym zakresie. W rezultacie wskazanie wybranych nieprawidłowości w rachunkowości

podmiotu, które mogą mieć wpływ na zniekształcenie obrazu przedsiębiorstwa prezentowanego w sprawozdaniu finansowym. Na podstawie przeprowadzonych badań własnych z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety zaprezentowano opinie księgowych i biegłych rewidentów na temat funkcjonowania kontroli wewnętrznej, obszarów odnoszących się do sprawozdawczości finansowej, w których najczęściej dochodzi do powstawania nieprawidłowości oraz przyczyn ich powstawania. Przeprowadzone badania ankietowe wykazały, że przedsiębiorstwa i ich potrzeby w zakresie kontroli wewnętrznej różnią się między sobą ze względu na wielkość, sposoby zarządzania. W opinii biegłych rewidentów oraz osób zawodowo zajmujących się rachunkowością do nieprawidłowości najczęściej dochodzi w obszarze rozrachunków z kontrahentami, ewidencji środków trwałych, naliczania rezerw oraz ustalania wyniku finansowego. Natomiast głównymi przyczynami ich powstawania jest szybkie tempo wykonywanych prac, niedopatrzanie, nieprawidłowa interpretacja zasad rachunkowości oraz brak spójności prawa podatkowego i bilansowego.

Słowa kluczowe

błąd księgowy, kontrola wewnętrzna, nieprawidłowości w rachunkowości, wiarygodność informacji

Wstęp

Sprawozdanie finansowe ogólnego przeznaczenia jest podstawowym źródłem informacji o sytuacji finansowej, wynikach działalności oraz zmianach sytuacji finansowej przedsiębiorstwa [Błażyńska, 2015, s. 117]. Dane prezentowane w poszczególnych elementach sprawozdania finansowego wykorzystywane są zarówno przez wewnętrznych, jak i zewnętrznych interesariuszy w procesach decyzyjnych. Istotną rolę w dzisiejszej sprawozdawczości finansowej pełni zapewnienie, że sprawozdanie finansowe dostarcza dla potencjalnych interesariuszy wiarygodnych informacji finansowych i niefinansowych o jednostce do podejmowania przez nich decyzji gospodarczych. W tym celu należy wykorzystywać i doskonalić narzędzia kontroli wewnętrznej, aby móc skutecznie przeciwdziałać powstawaniu błędów w informacjach prezentowanych w sprawozdaniu finansowym.

Wiarygodność, inaczej wierna prezentacja, jest nadrzędną cechą informacji nastawionych na proces decyzyjny. Sygnalizuje ona wierność przedstawienia zjawisk, sprawdzalność, neutralność oznaczającą wolność od stronniczości, kompletność, a także informację niezawierającą błędów [Hendrikson, Breda, 2002, s. 155]. Niezawieranie błędów nie oznacza jednak bezwzględnej dokładności. Pod tym pojęciem rozumie się przestrzeganie procedur doboru i odpowiednie przeprowadzenie procesu

opracowywania informacji [Błażyńska, 2015, s. 133]. Po licznych aferach finansowych na początku XXI wieku zmodyfikowano spojrzenie na kontrolę wewnętrzną w organizacji w powiązaniu z aspektami badania sprawozdania finansowego. Pojawiające się oszustwa księgowe stanowią bezpośrednio zagrożenia dla ich użytkowników w postaci błędnych decyzji podjętych na ich podstawie, ale także dla fundamentalnych wartości społecznych [Kutera, Hołda, Surdykowska, 2006, s. 11]. Obecnie na świecie prace badawcze i koncepcyjne nad szeroką problematyką kontroli wewnętrznej prowadzi kilka znaczących organizacji, między innymi Międzynarodowy Komitet Praktyk Audytowych utworzony przez Międzynarodową Federację Księgowych. Tworzenie światowych koncepcji i standardów kontroli wewnętrznej przypisuje się przede wszystkim organizacjom zawodowym zrzeszającym biegłych rewidentów [Szczepankiewicz, 2011, s. 102-103].

Kluczową rolę w uzyskaniu zapewnienia osiągnięcia wiarygodności sprawozdawczości finansowej oraz zgodności z przepisami prawa i regulacjami odgrywa kontrola wewnętrzna. Kolejną kategorią celów kontroli wewnętrznej jest zapewnienie efektywności i wydajności operacji jednostki gospodarczej, a więc prowadzenia działalności dla osiągnięcia zysku, a także ochrony zasobów i racjonalnego nimi gospodarowania. Kontrola wewnętrzna pomaga jednostce w osiągnięciu jej celów dotyczących działalności, zabezpiecza zasoby jednostki przed niewłaściwym użyciem lub utratą ich wartości, przez co jest postrzegana jako rozwiązanie wielu potencjalnych problemów organizacji [Kontrola wewnętrzna, 1999, s. 25]. Rzetelność informacji wewnętrznych i publikowanych zewnętrznych sprawozdań wiąże się z utrzymaniem poprawnych zapisów księgowych i ich zabezpieczeniu przed dwoma typami nadużyć: ukryciem kradzieży i zniekształceniem wyników [Szczepankiewicz, 2011, s. 116]. W efekcie prawdopodobieństwo wystąpienia negatywnych zdarzeń i ich skutki powinny być znacząco zmniejszone. W ramach ustawowego badania rocznego sprawozdania finansowego biegły rewident analizuje i dokumentuje środowisko kontroli wewnętrznej celem zidentyfikowania ryzyk istotnych zniekształceń (RIZ) poprzez oszustwo, mające przełożenie na prawidłowość sporządzonego sprawozdania finansowego [Dokumentowanie procesu badania, 2014, s. 41]. Odmówienie potwierdzenia przez kierownika jednostki odpowiedzialności za kontrolę wewnętrzną, mogłoby wskazywać na możliwość istnienia nieprawidłowości w ujęciu księgowym [Sajewicz, 2014, s. 91].

Niestety liczne afery finansowe, jakie miały miejsce pod koniec ubiegłego stulecia, przyczyniły się do zachwiania zaufania użytkowników do informacji, zaś negatywne praktyki księgowych nie były wykryte ani w ramach systemu kontroli wewnętrznej tych jednostek, ani przez biegłych rewidentów badających ich roczne sprawozdanie finansowe. To spowodowało konieczność podjęcia działań mających

na celu zwiększenie wiarygodności i porównywalności informacji finansowych. W celu poprawy rzetelności prezentowanych informacji podmioty gospodarcze wdrażają i usprawniają systemy kontroli wewnętrznej. Jakość i adekwatność procedur kontroli wewnętrznej ma wpływ na generowanie wiarygodnych bieżących informacji finansowych, a także okresowych sprawozdań finansowych. Zadaniem kontroli wewnętrznej jest zwiększenie efektywności zarządzania pod kątem ograniczenia marnotrawstwa posiadanych zasobów oraz zapobiegania powstawaniu nieprawidłowości. Ponadto prawidłowo funkcjonujący system kontroli wewnętrznej ułatwia zapewnienie zgodności sprawozdań z prawem i regulacjami, określa zakresy czynności i obowiązków pracowników, usprawnia system obiegu dokumentów, zmniejszając ryzyko powstawania błędów przy gromadzeniu, przetwarzaniu i prezentowaniu danych finansowych.

Celem artykułu jest zdefiniowanie i określenie roli kontroli wewnętrznej w zapewnieniu wiarygodności sprawozdań finansowych oraz prezentacja wyników badań ankietowych w tym zakresie. Artykuł został przygotowany na podstawie przeglądu literatury przedmiotu oraz badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku księgowych i biegłych rewidentów.

W pierwszej części opracowania opisano rolę kontroli wewnętrznej w systemie rachunkowości. W drugiej wyjaśniono różnice między błędem, a oszustwem w sprawozdaniach finansowych. W kolejnych częściach opisano wybrane wyniki badań ankietowych na temat „Kreatywne aspekty rachunkowości w sprawozdaniach finansowych”, odnoszące się do omawianej w artykule problematyki. Na podstawie przeprowadzonych badań własnych z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety przedstawiono opinie księgowych i biegłych rewidentów na temat funkcjonowania kontroli wewnętrznej, obszarów odnoszących się do sprawozdawczości finansowej, w których najczęściej dochodzi do powstawania nieprawidłowości oraz przyczyn ich powstawania.

1. Rola kontroli wewnętrznej w systemie rachunkowości

Prawidłowe funkcjonowanie współczesnych przedsiębiorstw uzależnione jest od współpracy wielu działów, procesów i operacji, które razem tworzą zorganizowany system informacyjny przedsiębiorstwa. Szczególną rolę w tym systemie pełni rachunkowość, która dostarcza wiedzy na temat aktualnej kondycji finansowej jednostki oraz gromadzi dane niezbędne do prognozowania jej przyszłych wyników finansowych [Spoz, 2015, s. 427; Dyhdalewicz, 2018, s. 15]. Z systemem informacyjnym ściśle powiązany jest system kontroli wewnętrznej, który wspomaga proces do-

starczania kierownictwu rzetelnych informacji dotyczących dokonań w różnych obszarach działalności jednostki. Ponadto kontrola wewnętrzna pełni istotną rolę w systemie rachunkowości, gdyż „sprawdza informacje na „wejściu” (kontrola merytoryczna, formalna i rachunkowa), w toku przetwarzania danych (kontrola poprawności działania procedur przetwarzania) oraz na „wyjściu” z systemu (kontrola zestawień, wydruków, sprawozdań)” [Messner, Pfaff 2016, s. 252]. Według B. Nadolnej [2009, s. 271] „kontrolę wewnętrzną określa się jako działalność polegającą na sprawdzeniu prawidłowości przebiegu wewnętrznych procesów gospodarczych w stosunku do zamierzonego celu”.

Składnikami kontroli wewnętrznej są: środowisko kontroli, proces oceny ryzyka przez jednostkę, system informacji i ich komunikacji, działania kontrolne oraz monitoring kontroli [Sawicki, 2012, s. 35]. Należy zauważyć, że kontrola wewnętrzna to zintegrowany proces ciągłego sprawdzania działań jednostki i usprawniania jej funkcjonowania, w którym uczestniczy zarówno kierownictwo jednostki, jak i jej pracownicy. Kontrola wewnętrzna zwraca uwagę na potencjalne ryzyka w prowadzonej działalności i dostarcza racjonalnego zapewnienia, że zaplanowane cele przedsiębiorstwa zostaną osiągnięte. Poprzez kontrolę wewnętrzną kierownictwo jednostki, na podstawie wewnętrznych źródeł informacji, uzyskuje potwierdzenie, że procesy, takie jak na przykład zakupy, sprzedaż czy transakcje bankowe funkcjonują w sposób zgodny z ustalonymi zasadami [INTOSAI 2000, s. 11, 57].

Celem kontroli wewnętrznej jest badanie zgodności kontrolowanych działań gospodarczych z odpowiednimi aktami prawnymi i przepisami, a także ustalenie przyczyn i skutków zidentyfikowanych w jednostce nieprawidłowości [Nadolna, 2009, s. 275]. Kontrola polega na ocenie stanu faktycznego i obejmuje pięć zasadniczych czynności: określenie stanu rzeczywistego, ustalenie stanu wzorcowego, porównanie stanu faktycznego z wzorcowym, wyjaśnienie przyczyn zidentyfikowanych różnic i podjęcie działań pokontrolnych [Lachowski, 2010, s. 3]. Stopień szczegółowości i skomplikowania kontroli wewnętrznej jest uzależniony od wielkości jednostki i zakresu prowadzonych działań gospodarczych. Trudno zapewnić całkowite wyeliminowanie powstawania wszelkich nieprawidłowości, jednak efektywny system kontroli wewnętrznej umożliwi ich skuteczne wykrywanie i przestrzeganie przez jednostkę podstawowych zasad prowadzenia rachunkowości [<https://ksiegowosc.infor.pl/porady-prawne/25932,Czy-kontrola-wewnetrzna-w-ksiegowosci-jest-konieczna.html>; 05.05.2019]. W efekcie końcowym, pozwoli to na zapewnienie większej wiarygodności i rzetelności sporządzanych sprawozdań finansowych.

Przykładem kontroli wewnętrznej stosowanej w przedsiębiorstwach jest kontrola dokumentów pod względem merytorycznym, formalnym i rachunkowym, po-

twierdzenie rozrachunków z kontrahentami, potwierdzanie stanów zapasów w drodze inwentaryzacji czy uzgadnianie kont analitycznych z obrotami właściwych kont syntetycznych. Są to przykładowe działania podejmowane przez jednostki gospodarcze w ramach bieżącej kontroli wewnętrznej. Sformalizowanie tych zasad przejawia się poprzez wprowadzenie określonych instrumentów, takich jak np.: regulamin kontroli wewnętrznej, instrukcja obiegu dokumentów czy instrukcja inwentaryzacyjna. Obecnie istotną rolę przy prowadzeniu ksiąg rachunkowych pełnią systemy informatyczne. Jednostki coraz częściej wprowadzają system Elektronicznego Obiegu Dokumentów, który usprawnia przepływ dokumentów między pracownikami, oszczędza czas, zmniejsza ryzyko gubienia dokumentów oraz zwiększa nadzór nad procesami zachodzącymi w przedsiębiorstwie. Elektroniczny Obieg Dokumentów umożliwia tworzenie własnych ścieżek dotyczących procesów dekretacji i akceptacji dokumentów. Przykładem może być proces zatwierdzania zakupów. Otrzymana faktura zakupu jest skanowana i wprowadzana do systemu komputerowego, po wstępnym sprawdzeniu jest wysyłana do osoby za to odpowiedzialnej. Po odpowiedniej weryfikacji jest wysyłana do bezpośredniego przełożonego, a także w zależności od wielkości dokonanych zakupów do prezesa zarządu. Na koniec faktura trafia do działu księgowego, gdzie jest ostatecznie księgowana [pcworld.pl/news/Elektroniczny-obieg-dokumentow-wszystko-co-musisz-wiedziec_407085.html; 24.11.2019].

Jednak dane jednostek przechowywane w systemach informatycznych są narażone na różne niebezpieczeństwa, takie jak np.: błędne zdefiniowanie algorytmów przetwarzania danych, dostęp nieupoważnionych osób trzecich i manipulacje danymi, zniszczenie danych lub potencjalna utrata danych. Wewnętrzna kontrola polegająca na ograniczeniu dostępu osobom nieuprawnionym do poszczególnych modułów systemów informatycznych wykorzystywanych w rachunkowości zabezpiecza jednostkę przed ryzykiem fałszerstwa i manipulowania danymi, rozdzielając uprawnienia pomiędzy różnych pracowników [Messner, Pfaff 2016, s. 245, 249].

Nieprawidłowości w systemie kontroli wewnętrznej mogą prowadzić do braku kompletności zapisów, braku podziału funkcji i odpowiedzialności poszczególnych pracowników, luk w nadzorze (w szczególności w zakresie kontroli merytorycznej), niegospodarności w zakresie gospodarki kasowej, niedoborów w zapasach jednostki czy powielania tych samych błędów w stosowaniu zasad rachunkowości [<https://ksiegowosc.infor.pl/porady-prawne/25932,Czy-kontrola-wewnetrzna-w-ksiegowosci-jest-konieczna.html>;05.05.2019]. Prawidłowo funkcjonujący system kontroli wewnętrznej pomaga uszczelnić działania przedsiębiorstwa, zapobiega powstawaniu nieprawidłowości i zmniejsza ryzyko powstawania błędów, które istotnie

mogą wpłynąć na rzetelność i wiarygodność sporządzonego sprawozdania finansowego.

2. Istota nieprawidłowości w rachunkowości podmiotu

Złożoność systemu rachunkowości oraz rozmiary prowadzonej działalności powodują, że zarówno przy gromadzeniu dokumentacji, ewidencji działalności gospodarczej, jak i przy sporządzaniu sprawozdań finansowych niejednokrotnie dochodzi do powstawania różnego rodzaju nieprawidłowości. Część z nich wynika z niedopatrzenia lub nadmiaru pracy, są jednak takie, które wynikają z celowej działalności człowieka. Nieprawidłowości, które są zamierzonym działaniem sprawcy określa się jako nadużycia finansowe, czyli działania niezgodne z prawem i przyjętymi zasadami społecznymi. Ich celem jest przyniesienie korzyści danej osobie lub osobom trzecim poprzez wykorzystywanie zajmowanego stanowiska oraz luki wynikające z niesprawnego systemu kontroli wewnętrznej. Zasadniczą różnicą między nadużyciem, a nieumyślną pomyłką jest sposób postępowania sprawcy. W przypadku nadużycia sprawca działa świadomie i rozmyślnie. Natomiast pomyłki są skutkiem niewiedzy i błędnej interpretacji obowiązujących zasad rachunkowości. [Kamela-Sowińska, 2015, s. 66-68].

Bez względu na rodzaj stwierdzonych nieprawidłowości, mogą one powodować istotne zniekształcenie sprawozdania finansowego, a tym samym wprowadzać w błąd użytkowników informacji. Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej (MSRF) definiują zniekształcenie jako różnice „między kwotą, klasyfikacją, prezentacją lub ujawnieniem pozycji wykazywanej w sprawozdaniu finansowym, a kwotą, klasyfikacją lub ujawnieniem pozycji, które wymagają wykazania zgodnie z mającymi zastosowanie ramowymi założeniami sprawozdawczości finansowej” [MSB 450, paragraf 4, s. 3]. Zniekształcenia te mogą być traktowane jako oszustwa lub jako błędy. Międzynarodowy Standard Badania 240 (MSB 240), dotyczący odpowiedzialności biegłego rewidenta w tym zakresie, stwierdza, że cechą odróżniającą oszustwo od błędu jest to, czy działanie w wyniku, którego doszło do zniekształcenia informacji w sprawozdaniu finansowym było działaniem zamierzonym, czy też nie [MSB 240, paragraf 2, s. 3]. Oszustwo znacznie trudniej wykryć niż błąd z tego względu, że osoba, która dopuszcza się fałszerstwa usiłuje zatrzeć ślady swoich działań poprzez fałszowanie dokumentów, zatajanie lub niszczenie dowodów. Błędy wynikające z zaniedbania obowiązków zwykle po ich zidentyfikowaniu można skorygować. Nieprawidłowości wynikające z nadużyć finansowych są popełniane na ogromną skalę, a ich skutki trudne do naprawienia.

W sytuacji, gdy osoby sporządzające sprawozdanie finansowe nie są świadome popełnionych nieprawidłowości, nie ma mowy o oszustwie, ale o popełnieniu błędu, czyli niezamierzonych nieprawidłowości powstałych w trakcie gromadzenia, przetwarzania lub prezentacji danych [Tokarski, 2008, s. 282]. Aby jednak skutecznie zapobiegać powstawaniu zarówno błędów, jak i nadużyć w sprawozdaniu finansowym, konieczne jest zapewnienie jednostce odpowiedniego systemu nadzoru. W tym celu w większych podmiotach gospodarczych wprowadzany jest system kontroli wewnętrznej oraz obowiązek badania sprawozdań finansowych przez podmiot uprawniony do badania.

Biegły rewident, badając sprawozdanie finansowe, zapoznaje się z systemem kontroli wewnętrznej obowiązującym w danej jednostce. Na jego podstawie ocenia ryzyko istotnego zniekształcenia sprawozdania finansowego. Znajomość kontroli wewnętrznej dokumentuje się w formie opisowej. Dokumentacja zawiera opis struktury kluczowych elementów kontroli wewnętrznej, opis procedur stosowanych w jej ramach oraz wskazuje na powiązania audytu wewnętrznego ze sprawozdawczością finansową jednostki. Rozpoznanie środowiska kontroli wewnętrznej stanowi także podstawę do określenia procedur niezbędnych do uzyskania wystarczających dowodów do wyrażenia opinii z badania. Zachowując zawodowy sceptycyzm, biegły rewident gromadzi dowody pozwalające wyrazić opinię na temat tego, czy sprawozdanie finansowe zostało sporządzone bez zastrzeżeń, a prezentowane dane finansowe są rzetelne i prawidłowe [MSB 200; paragraf 11-12, s. 3-4]. Efektem badania środowiska kontroli wewnętrznej powinno być komunikowanie słabości tego systemu kierownictwu jednostki, a także osobom sprawującym nadzór nad jednostką oraz uwzględnienie wyników z badania w wydawanej opinii na temat sprawozdania finansowego.

3. Metodyka badania ankietowego

Na przełomie maja i czerwca 2017 roku zostało przeprowadzone badanie ankietowe na temat „Kreatywne aspekty rachunkowości w sprawozdaniach finansowych”. Głównym celem badania było poznanie sposobu postrzegania pojęcia „rachunkowość kreatywna” wśród księgowych i biegłych rewidentów. Jednym z celów szczegółowych było sprawdzenie czy w badanych jednostkach występuje system kontroli wewnętrznej, a także poznanie opinii respondentów na temat obszarów sprawozdania finansowego, w których najczęściej dochodzi do nieprawidłowości w rachunkowości jednostki oraz jakie są przyczyny ich powstawania.

Narzędziem badawczym były dwa odrębne kwestionariusze ankiety. Jeden kwestionariusz skierowano do księgowych zatrudnionych w jednostkach gospodarczych

prowadzących księgi rachunkowe. Drugi adresowany był do biegłych rewidentów. Badanie miało więc charakter porównawczy, polegało na skonfrontowaniu opinii księgowych i biegłych rewidentów na temat obszarów najbardziej narażonych na powstawanie nieprawidłowości rachunkowości i w efekcie wpływających na zniekształcenie sprawozdania finansowego oraz przyczyn ich powstawania. Wybór jednostek uczestniczących w badaniu był celowy, oparty na dostępności respondentów. Próbę badawczą stanowili księgowi, zatrudnieni w podmiotach gospodarczych podlegających regulacjom prawnym w zakresie rachunkowości oraz biegli rewidenci świadczący usługi w firmach audytorskich na terenie Białegostoku. W badaniu wzięło udział 14 biegłych rewidentów oraz 28 osób wykonujących zawód księgowego, a więc osoby zawodowo zajmujące się rachunkowością.

4. Opinia księgowych i biegłych rewidentów na temat najczęstszych przyczyn błędów w sprawozdaniach finansowych – wyniki badań

Zagadnienie zarówno kontroli wewnętrznej, jak i nieprawidłowości, oszustw czy błędów w sprawozdaniach finansowych, nierozzerwalnie wiąże się z tematem wiarygodności sprawozdań finansowych. To w jaki sposób dane finansowe zostaną przedstawione w sprawozdaniu finansowym, będzie skutkowało opinią interesariuszy na temat danej jednostki. Im bardziej rzetelne i wiarygodne dane są prezentowane przez podmioty gospodarcze, tym większa jest wiarygodność jednostki. Natomiast nawet nieznaczące zniekształcenie, spowodowane błędem lub oszustwem, może negatywnie wpłynąć na opinię zewnętrznych interesariuszy. Analizowanie obszarów w których najczęściej dochodzi do zniekształceń oraz dochodzenie ich przyczyn, pozwala na tworzenie i udoskonalenie narzędzi kontroli wewnętrznej zapobiegających ich powstawaniu.

Jednym z celów badania ankietowego było sprawdzenie, czy w badanych jednostkach stosowany jest system kontroli wewnętrznej (rys. 1). Spośród 28 ankietowanych 12 respondentów odpowiedziało, że w przedsiębiorstwie nie ma systemu kontroli wewnętrznej. W pozostałych jednostkach wdrożono kontrolę wewnętrzną, ale w różnym stopniu jej zaawansowania.

System kontroli wewnętrznej jest narzędziem charakterystycznym dla dużych i średnich przedsiębiorstw, co potwierdzają wyniki przeprowadzonego badania ankietowego (rys. 2). W opinii księgowych z 7 dużych jednostek, większość z nich posiadała system kontroli. Wśród 5 średnich przedsiębiorstw większość respondentów odpowiedziała, że wdrożono system kontroli wewnętrznej, ale nie jest on

w pełni rozwinięty. Natomiast w przypadku małych jednostek ponad połowa księgowych odpowiedziała, że w podmiocie, w którym pracują nie ma kontroli wewnętrznej.

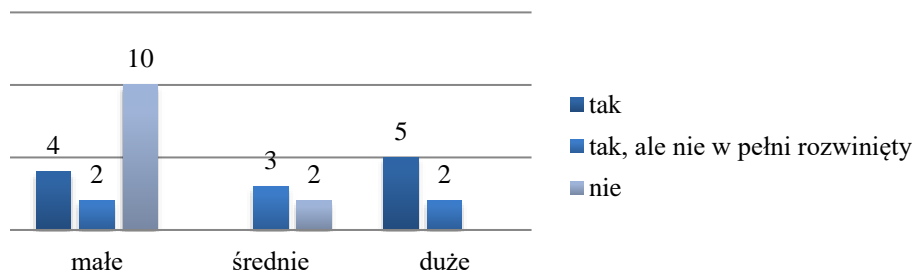
Rys. 1. Czy w jednostce, w której Pan/Pani pracuje istnieje system kontroli wewnętrznej?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Podczas badania sprawozdania finansowego biegły rewident zapoznaje się z systemem kontroli wewnętrznej w badanym podmiocie. W zależności od kultury organizacyjnej i wielkości jednostki jest różny stopień jej sformalizowania. Niemniej jednak, większość badanych jednostek posiada przynajmniej niektóre elementy wykorzystywane w zakresie kontroli wewnętrznej (np. w formie organizacji obiegu i zatwierdzenia dokumentów w jednostce). Potwierdzają to wyniki przeprowadzonych badań ankietowych. Spośród 14 biegłych rewidentów, 8 badanych stwierdziło, że w jednostkach, w których świadczyli usługi atestacyjne, istniał rozwinięty system kontroli wewnętrznej, natomiast 6 odpowiedziało, że w badanych jednostkach zwykle spotykali się z nie w pełni rozwiniętym systemem kontroli wewnętrznej.

Na podstawie analizy uzyskanych odpowiedzi można zauważyć, że większość badanych jednostek miała wdrożony system kontroli wewnętrznej lub przynajmniej niektóre jego elementy. Wydawać by się mogło, iż im większa jednostka, tym częściej system kontroli wewnętrznej jest bardziej rozbudowany. Można przypuszczać, iż w mniejszej jednostce kontrola ma mniej formalny charakter. Właściciel ma bezpośrednią kontrolę nad ponoszonymi kosztami, przepływem gotówki i organizacją pracy pracowników. Nie ustala się więc formalnych procedur operacyjnych, czy też zakresów obowiązków wśród pracowników. W większych jednostkach procesy są bardziej skomplikowane, przepływ dokumentów jest znacznie większy, co utrudnia bezpośrednią kontrolę zarządu nad każdym procesem zachodzącym w przedsiębiorstwie. Ponadto, duży przepływ danych sprzyja powstawaniu nieprawidłowości wynikających z pomyłek czy przeoczenia istotnych informacji, bądź celowych nadużyć. W celu zapobiegania powstawaniu nieprawidłowości, w przedsiębiorstwach

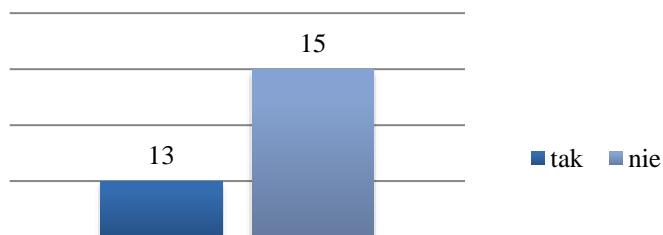
wprowadzany jest podział obowiązków i stosownych uprawnień pomiędzy pracowników, jak również wdrażana jest kontrola merytoryczna oraz formalno-rachunkowa dokumentów.

Rys. 2. Występowanie systemu kontroli wewnętrznej w jednostkach gospodarczych w podziale ze względu na wielkość jednostki

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

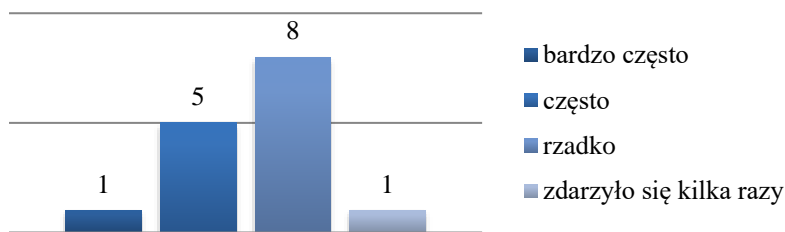
Zalecane jest, by przy sporządzaniu sprawozdania finansowego była zachowana jak największa staranność, gdyż jest to dokument prezentowany zewnętrznym interesariuszom i powinien on przedstawiać rzetelne i wiarygodne informacje o sytuacji jednostki. Zapytano więc ankietowanych księgowych, czy zdarzyło im się w bieżącym okresie nieumyślnie wprowadzić błędne informacje w sprawozdaniu finansowym (rys. 3). Niemal połowa respondentów (13 z 28 badanych) przyznała, że w trakcie sporządzania sprawozdania finansowego wystąpiły błędy, które mogły zniekształcić informacje zawarte w sprawozdaniach finansowych.

Rys. 3. Czy zdarzyło się Panu/Pani nieumyślnie wprowadzić błędne informacje w sprawozdaniu finansowym?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

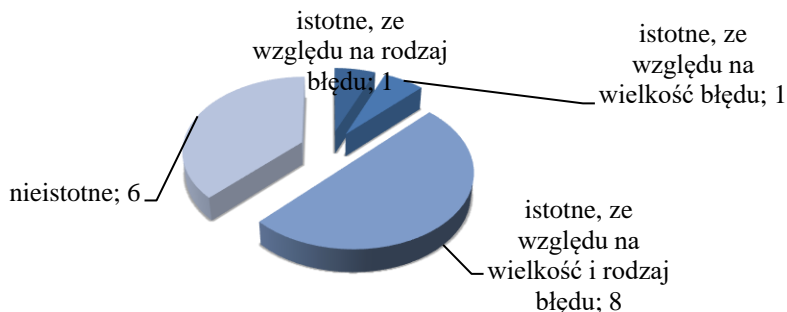
Podobne pytanie skierowano do białych rewidentów. Zapytano ankietowanych jak często podczas badania sprawozdań finansowych wykrywają oni bieżące błędy w księgach rachunkowych (rys. 4). 8 z 14 respondentów odpowiedziało, że w trakcie rewizji finansowej rzadko spotykają się z błędami w badanym sprawozdaniu finansowym, natomiast 5 z 14 respondentów wskazało, że stosunkowo często wykrywają bieżące błędy w księgach rachunkowych. Dodatkowo zapytano jakiego rodzaju są to błędy. Większość respondentów wskazała, że są to błędy istotne ze względu na wielkość i rodzaj błędu (rys. 5). Co oznacza, że dotyczyły znaczących kwot w istotnych obszarach sprawozdania finansowego.

Rys. 4. Jak często spotyka się Pan/Pani z błędami w sprawozdaniach finansowych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

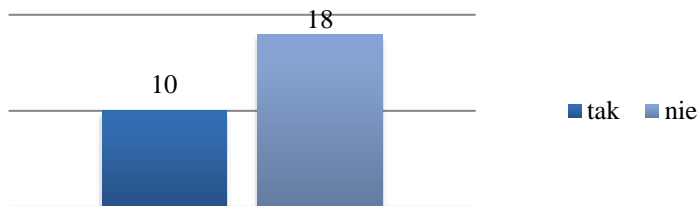
Należy zauważyć, że zanim sprawozdanie finansowe zostanie ostatecznie zatwierdzone istnieje jeszcze możliwość naniesienia poprawek i skorygowania błędnych informacji w nim prezentowanych lub błędów rachunkowych. Także w księgach rachunkowych, w trakcie badania sprawozdania finansowego dopuszcza się wprowadzanie korekt. Tak więc od momentu sporządzenia pierwszej wersji sprawozdania finansowego do jego ostatecznego zatwierdzenia powstaje kilka wersji. Dzięki temu można skorygować wcześniej wprowadzone błędne informacje.

Rys. 5. Rodzaje błędów popełnianych w sprawozdaniach finansowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

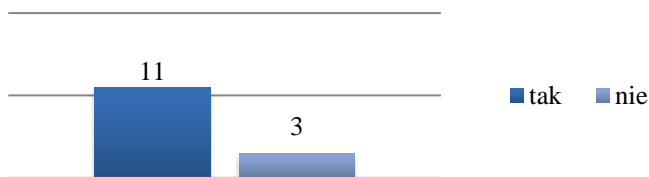
Inaczej wygląda sytuacja, gdy zidentyfikowany błąd dotyczy sprawozdania finansowego zatwierdzonego w poprzednich latach obrotowych. W takiej sytuacji należy określić poziom istotności błędu. Korekty istotnego błędu ujawnia się w bilansie w pozycji „zysk/strata z lat ubiegłych”. Korekty błędów nieistotnych odnosi się bezpośrednio na wynik roku bieżącego. Zapytano więc księgowych, czy zdarzyło im się, że w bieżącym okresie wykryto błędy popełnione w poprzednich latach obrotowych (rys. 6). Ponad połowa (18 z 28) respondentów stwierdziła, że nie zdarzyła im się taka sytuacja.

Rys. 6. Czy zdarzało się Panu/Pani, że w bieżącym okresie wykryto błędy popełnione w poprzednich latach obrotowych, dla których należało dokonać ich poprawy?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Podobne pytanie skierowano do biegłych rewidentów. Zapytano czy zdarzyło się im wykryć w badanych podmiotach w bieżącym okresie błędy dotyczące poprzednich lat obrotowych (rys. 7). Większość (11 z 14 badanych) respondentów odpowiedziało, że zdarzyła im się taka sytuacja.

Rys. 7. Czy zdarzyło się Panu/Pani wykryć w bieżącym okresie błędy z lat ubiegłych?

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Aby móc skutecznie zapobiegać występowaniu błędów należy ustalić co jest najczęstszą przyczyną ich powstawania. O opinię na ten temat poproszono księgowych i biegłych rewidentów. Zdaniem księgowych - głównym powodem jest nadmiar obowiązków, brak spójności prawa bilansowego i podatkowego oraz niedopatrzenie. Podobną opinię wyrazili biegli rewidenci, wskazując jako główne przyczyny: niedopatrzenie, brak spójności prawa bilansowego i podatkowego oraz niewłaściwe interpretowanie zasad rachunkowości. Wyniki badania przedstawiono w tab. 1.

Zdaniem księgowych najczęstszym powodem powstawania błędów jest szybkie tempo wykonywanych prac (pośpiech) i nadmiar obowiązków. Jest to dość powszechny problem, zarówno w biurach rachunkowych, jak i przedsiębiorstwach posiadających własne działy w zakresie rachunkowości. Liczba osób, którym powierzane jest prowadzenie ksiąg rachunkowych, jest często zbyt mała w stosunku do wykonywanych obowiązków. Kolejnym problemem było niedopatrzenie. Wynika ono często z przemęczenia, nadmiaru pracy, a także nastawienia pracowników do pracy. Szukając rozwiązania dla wymienionych problemów, należałoby się skupić na lepszej organizacji pracy. Warto też przeanalizować, czy liczba powierzonych obowiązków nie przekracza możliwości pracowników.

Kolejny problem, na który zwrócono uwagę, to brak spójności prawa bilansowego i podatkowego. Typowym przykładem jest sposób ustalania odpisów amortyzacyjnych. W ujęciu bilansowym stawka amortyzacyjna odzwierciedla okres ekonomicznej użyteczności środka trwałego, w ujęciu podatkowym odpis ustalany jest na podstawie obowiązującego wykazu stawek określonych w ustawach o podatku dochodowym. Ta rozbieżność powoduje w przypadku większych jednostek konieczność prowadzenia odrębnej ewidencji dla celów rachunkowych i podatkowych, co przy dużej ilości składników może prowadzić do nieprawidłowości, np. manipulowania odpisami amortyzacyjnymi.

Tab. 1. Najczęstsze przyczyny powstawania nieprawidłowości w sprawozdaniach finansowych

Wyszczególnienie	Opinia księgowych	Opinia biegłych rewidentów
Pośpiech wynikający z nadmiaru obowiązków	15	5
Niedopatrzenie	11	9
Pomyłki arytmetyczne	9	2
Niewłaściwe interpretowanie zasad rachunkowości	8	9
Brak spójności prawa bilansowego i prawa podatkowego	13	9
Braki w ewidencji bilansowej operacji gospodarczych	9	1
Brak uregulowania w przepisach o rachunkowości sposobu ewidencji i prezentacji niektórych zdarzeń gospodarczych	8	6
Oszustwo	1	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Kolejne pytanie dotyczyło obszarów, w których zwykle dochodzi do powstawania nieprawidłowości (tab. 2). W opinii księgowych błędy są najczęściej wynikiem niedopatrzeń, czy też niewłaściwego zastosowania zasad rachunkowości w zakresie środków trwałych, należności/zobowiązań handlowych.

Częstym powodem powstawania błędów w obszarze rozrachunków jest duża liczba dokonywanych transakcji. Zdarza się, że dokumenty są księgowane na konto niewłaściwego kontrahenta, na nowe konto lub dostarczane z dużym opóźnieniem do działu księgowości. Ponadto zapłaty nie zawsze są rozliczane w odpowiedniej kolejności, a kompensaty niekompletne. Niespójność w księgach kontrahentów skutkuje niewiedzą na temat terminowości spłat, niezgodnością sald pomiędzy kontrahentami, czy też brakiem dokumentów. W celu potwierdzenia prawidłowości wyceny i kompletności rozrachunków na koniec roku obowiązkowo przeprowadzana jest inwentaryzacja w drodze potwierdzenia sald, która pozwala na ustalenie rzeczywistego stanu rozrachunków. Istotne jest też prawidłowe funkcjonowanie systemów informatycznych. Brak bezpośredniej kontroli nad schematami rozliczania zobowiązań i należności, może utrudniać wycenę rozrachunków i stwarzać możliwość do manipulowania ich wartością (np. zawyżanie należności, wykazywanie sald niezgodnych z rzeczywistością). Natomiast błędy w wycenie bilansowej środków trwałych mogą wynikać z rozbieżności pomiędzy amortyzacją bilansową i podatkową, trudności w ustaleniu wartości początkowej środków trwałych, bądź ustalenia okresu jego ekonomicznej użyteczności.

Tab. 2. Najczęstsze obszary, w których dochodzi do powstawania nieprawidłowości

	Opinia księgowych	Opinia biegłych rewidentów
należności	13	12
środki trwałe	13	8
zobowiązania	12	1
wynik finansowy	10	9
zapasy	9	8
rezerwy	8	10
wartości niematerialne i prawne	5	1
kapitały własne	4	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych.

Z kolei w opinii biegłych rewidentów do błędów najczęściej dochodzi w obszarze należności oraz ustalania rezerw (tab. 2). Rezerwy wiążą się z księgowaniem dodatkowych kosztów obciążających wynik finansowy jednostki. Może się zdarzyć, że z obawy przed pogorszeniem wyniku finansowego, rezerwy na zobowiązania będą niedoszacowane lub jednostka zaniecha ich utworzenia, stąd mogą pojawiać się błędy w wycenie ich wartości bilansowej i ustalonym wyniku finansowym.

Zarówno księgowi, jak i biegli rewidenci wskazali, że do błędów często dochodzi w obszarze wyniku finansowego. Jest to swego rodzaju „efekt końcowy” pracy przedsiębiorstwa przez cały rok. Wszelkie nieprawidłowości księgowe związane z ujmowaniem przychodów i kosztów oraz wysokością podatku dochodowego wpływają na poziom wyniku finansowego roku obrotowego i kapitał własny jednostki. Stąd można uznać, że jest to jeden z najbardziej wrażliwych obszarów powstawania nieprawidłowości. Informacja o tym, jaki jednostka wypracuje wynik finansowy za rok obrotowy, jest ważna z punktu widzenia odbiorców tych informacji. Wynik finansowy jest uwzględniany przy ocenie zdolności kredytowej jednostki, opłacalności prowadzonej działalności czy wykorzystywany do prognozowania przyszłych przepływów pieniężnych, stąd tak istotne jest zachowanie rzetelności przy jego określeniu.

Podsumowując wyniki przeprowadzonych badań należy pokreślić, że błąd rozumiany jako niezamierzone działanie może zdarzyć się każdej osobie zawodowo zajmującej się rachunkowością. Ważna jest jednak jego klasyfikacja, czy jest to błąd istotny czy nieistotny oraz czy dotyczy okresu przed czy po zatwierdzeniu sprawozdania finansowego. Błędy, które powstają w sprawozdaniach finansowych na etapie

ich sporządzania można poprawić. Pomocni mogą tu być biegli rewidentzi, którzy przed wydaniem opinii na temat badanego sprawozdania finansowego, dokładnie analizują istotne obszary sprawozdania finansowego oraz wskazują (o ile takie występują) nieprawidłowości zarówno te rachunkowe, jak i prezentacyjne. Biegłych rewidentów wspiera system kontroli wewnętrznej, który pozwala na bieżąco kontrolować informacje na „wejściu” do systemu rachunkowości, w toku przetwarzania i na „wyjściu” z systemu. Błędy powstałe w trakcie roku w księgach rachunkowych księgowi mogą samodzielnie wykryć i skorygować, poprzez uzgadnianie ksiąg pomocniczych z księgą główną, potwierdzanie sald rozrachunków z kontrahentami oraz przeprowadzanie inwentaryzacji na koniec roku. Istotne też jest, aby księgi rachunkowe były prowadzone rzetelnie, bezbłędnie, sprawdzalnie i bieżąco, a przyjęte zasady rachunkowości (polityka rachunkowości przyjęta przez jednostkę) były opisane w ustalonej przez kierownika jednostki dokumentacji i konsekwentnie stosowane do podobnych transakcji. Aby jednak pracownicy księgowości mogli wykazywać się odpowiednią starannością i rzetelnością w pracy, konieczne jest zapewnienie im do tego odpowiednich warunków. Nadmiar pracy i obowiązków jest jedną z głównych przyczyn niedopatrzenia czy błędów arytmetycznych. Należy więc podkreślić znaczenie właściwej organizacji pracy, w tym określenie głównych obszarów uprawnień i odpowiedzialności kluczowych pracowników, co stanowi jeden z elementów systemu kontroli wewnętrznej w jednostce.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy podkreślić znaczącą rolę kontroli wewnętrznej w realizacji celów sprawozdawczości finansowej. Efektywna kontrola wewnętrzna wspiera kierownictwo jednostki w rzetelnej prezentacji danych w sprawozdaniu finansowym, identyfikuje, analizuje i wpływa na redukcję ryzyka wystąpienia nieprawidłowości w rachunkowości jednostki. Dzięki temu zmniejsza się ryzyko nie tylko popełnienia błędów, ale także ryzyko pojawienia się celowych nadużyć i fałszowania informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych.

Podsumowanie

Nadużycia gospodarcze popełniane przez jednostki gospodarcze, ciągle mimo wprowadzania coraz bardziej zaawansowanych metod ich wykrywania wzrastają. Według raportu opracowanego przez PWC (Badanie przestępczości gospodarczej w Polsce 2018) ponad połowa badanych przedsiębiorców przyznaje, że w ciągu dwóch ostatnich lat doświadczyła nadużyć. To znaczący wzrost w porównaniu do wyników poprzedniego badania, kiedy zaledwie 36% badanych, przyznała że w ich firmie dochodziło od nadużyć [<https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2018/badanie-przestepczosci-gospodarczej-2018-raport-pwc.html>; 31.07.2019].

Zjawisko nadużyć finansowych popełnianych zarówno przez pracowników, jak i kadre kierowniczą osłabiło zaufanie zewnętrznych interesariuszy do informacji prezentowanych w sprawozdaniach finansowych. Jednak nie każda nieprawidłowość jest oszustwem, może ona być także skutkiem nieświadomego działania. Jak wynika z przeprowadzonych badań przyczyną błędów w sprawozdaniach finansowych jest często szybkie tempo wykonywanych prac, nadmiar obowiązków, niedopatrzenie oraz brak spójności prawa podatkowego i bilansowego. Samo nastawienie pracownika do pracy ma także istotne znaczenie. Zachowanie większej staranności przy wykonywaniu czynności księgowych z pewnością przyczyni się do tego, że sporządzone sprawozdanie będzie prezentowało bardziej wiarygodne i rzetelne informacje.

Przeprowadzone badanie wykazało, że do nieprawidłowości najczęściej dochodzi w obszarze rozrachunków z kontrahentami, ewidencji środków trwałych, naliczania rezerw oraz ustalania wyniku finansowego. Obecnie liczba przeprowadzanych operacji gospodarczych diametralnie wzrasta. Zjawisko to przyczynia się do powstawania uchybień i nieprawidłowości w księgach rachunkowych. Coraz trudniejsza staje się kontrola kluczowych obszarów sprawozdań finansowych oraz wszelkich operacji jakie mają miejsce w trakcie okresu obrachunkowego.

Determinuje to konieczność wprowadzania nowych oraz udoskonalanie już stosowanych narzędzi, zapobiegających powstawaniu błędów i nadużyć w sprawozdaniach finansowych. Jednym z takich narzędziem jest kontrola wewnętrzna. Badanie ankietowe wykazało, że w większych przedsiębiorstwach częściej występuje rozwinięty system kontroli wewnętrznej lub przynajmniej wdrożono jego niektóre elementy. W małych jednostkach zwykle nie występował formalny system kontroli wewnętrznej. Aby więc skutecznie zapobiegać powstawaniu błędów i nadużyć finansowych, zalecane jest wzmocnienie systemu kontroli wewnętrznej w większych jednostkach gospodarczych oraz jego wdrażanie w mniejszych podmiotach. Ponadto należy przeprowadzać szkolenia i warsztaty podnoszące kwalifikacje pracowników w zakresie organizacji systemu rachunkowości i kontroli wewnętrznej oraz uświadamiać zarządowi i właścicielom jednostki znaczenie tego systemu dla zapewnienia wiarygodnego sprawozdania finansowego, zgodnego z wymaganiami odpowiednich aktów prawnych i wewnętrznych regulacji jednostki. Trzeba jednak pamiętać, by przy opracowywaniu zasad kontroli wewnętrznej nie doprowadzić do zbytnej formalizacji i nadmiaru procedur kontrolnych, gdyż takie działanie może przyczynić się do ograniczenia efektywności działania tego systemu.

Literatura

1. Badanie przestępczości gospodarczej w Polsce 2018, PWC, <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2018/badanie-przestepczosci-gospodarczej-2018-raport-pwc.html>; 31.07.2019.
2. Błażyńska J. (2015), *Użyteczność informacji finansowych sprawozdań finansowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań
3. Dokumentowanie procesu badania w sposób zgodny z wymogami Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej, (2014), A. Helin (red.), KIBR, Warszawa
4. Dyhdalewicz A. (2018), Orientation at research and development activity from the perspective of the accounting information system, *OPITMUM. Economic Studies*, nr 4(94), s. 14 - 26
5. Hendriksen E.A., van Breda M.F. (2002), *Teoria rachunkowości*, WN PWN, Warszawa.
6. INTOSAI 2000 Standardy kontroli, NIK, Warszawa
7. Kamela-Sowińska A. (2015), *Audyt śledczy w jednostkach sektora finansów publicznych*, w: Szczepankiewicz E. I., Kamela-Sowińska A., Żółtowski R., Klak J., Szyba A., Młynarczyk K., Witkowska M., Luma A., *Kontrola zarządcza i audyt wewnętrzny w jednostkach samorządu terytorialnego*, Oficyna a Wolters Kluwer business, Warszawa, s. 66-68
8. *Kontrola wewnętrzna. Przegląd zakresu. Kryteria oceny systemu. Sprawozdawczość wewnętrzna. Ocena systemu*, (1999), FRRwP, Warszawa
9. Kutera M., Hołda A., Surdykowska S.T. (2006), *Oszustwa księgowo, teoria i praktyka*, Difin, Warszawa
10. Lachowski W. (2010), *Kontrola wewnętrzna (część I)*, *Rachunkowość* nr 5/2010.
11. Krajowy Standard Rewizji Finansowej w brzmieniu Międzynarodowego Standardu Badania 200, *Ogólne cele niezależnego biegłego rewidenta oraz przeprowadzanie badania zgodnie z międzynarodowymi standardami badania*, http://www.kibr.webserver.pl/_doc/uchwaly/KSRF/uchwala_2783-52-2015_KSRF_200.pdf; paragraf 11-12, s. 3-4
12. Krajowy Standard Rewizji Finansowej 240 w brzmieniu Międzynarodowego Standardu Badania 240, *Odpowiedzialność biegłego rewidenta podczas badania sprawozdań finansowych dotyczących oszustw*, <https://www.pibr.org.pl/assets/file/503,KRBR-uchwala-2783-52-2015-KSRF-240.pdf>.
13. Krajowy Standard Rewizji Finansowej 450 w brzmieniu Międzynarodowego Standardu Badania 450, *Ocena zniekształceń rozpoznanych podczas badania*, <https://www.pibr.org.pl/assets/file/496,KRBR-uchwala-2783-52-2015-KSRF-450.pdf>.
14. Messner Z., Pfaff J. (2016), *Teoria i zasady rachunkowości*, SKwP, Warszawa

15. Nadolna B. (2009), System kontroli wewnętrznej w przedsiębiorstwie, *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania Uniwersytetu Szczecińskiego*, nr 16, s. 271-282
16. Pęczak A., Elektroniczny obieg dokumentów - wszystko co musisz wiedzieć, <https://www.pcworld.pl/news/Elektroniczny-obieg-dokumentow-wszystko-co-musisz-wiedziec,407085.html>, [24.11.2019]
17. Raport PWC (2018) Badanie przestępczości gospodarczej w Polsce 2018, <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2018/badanie-przestepczosci-gospodarczej-2018-raport-pwc.html>, [31.07.2019]
18. Sajewicz A. (2014), *Przychody, rachunkowość i rewizja finansowa*, KIBR, Warszawa.
19. Spoz A. (2015), Rachunkowość w zarządzaniu współczesnym przedsiębiorstwem, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 873, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia nr 77*, s. 423-431
20. Stolarczyk A. (2019) Czy kontrola wewnętrzna w księgowości jest konieczna, <https://ksiegowosc.infor.pl/porady-prawne/25932,Czy-kontrola-wewnetrzna-w-ksiegowosci-jest-konieczna.html>, [05.05.2019]
21. Szczepankiewicz E. I. (2011), Ewolucja światowych koncepcji kontroli wewnętrznej w systemie rachunkowości i ich wpływ na standardy audytu, *ZTR, Tom 64(120)*, SKwP, Warszawa, s. 101-127
22. Tokarski M. (2008), Kreatywna księgowość a fałszowanie sprawozdań finansowych, „Przedsiębiorczość – Edukacja” tom 4, s. 289-295
23. Ustawa z dnia 29 września 1994 roku o rachunkowości (tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 351)

Internal control as a tool for implementing the principle of reliability of information presented in the financial statements

Abstract

An important role in today's financial reporting is fully to assurance that the financial statements are providing for potential stakeholders reliable financial and nonfinancial information about the unit to make their economic decision. For that purpose belongs use and improve tools of the internal control in order to effectively counteract coming into existence of mistakes in information presented in financial statement. The reliability, or the faithful presentation, is a superior feature of information set to decision-making processes.

It means faithfulness of describing occurrences, verifiability, neutrality indicating the freedom from the partiality, the completeness, as well as not-containing information of the mistake. Accounting frauds constitute the direct threat for their users in the form of made wrong decisions on their base, but also for social fundamental values. Internal control plays key part in providing the reliability for the financial reporting and of the legality with regulations.

The purpose of article is therefore an attempt to define the term "internal control", to determining it role in providing for credibility financial statement and the presentation of results of the questionnaire survey in this respect. As a result to have showing chosen irregularities in accounting of the subject which may influence on distortion of the enterprise image presented in financial statement. Based on conducted own examinations with using the questionnaire introduced opinions of accountants and statutory auditors about functioning to internal control, of areas referring to financial reporting in which coming into existence of irregularity and reasons for their coming into existence most often happen. Enterprises and their needs in internal control differ between themselves on account of the size, ways of managing. In opinion of statutory auditors and accountants, to irregularity most often happens in the area of accounts with contracting parties, of the fixed asset inventory, at calculating reserves and at establishing the financial result. Whereas a rapid pace of performed works, an oversight, wrong interpretation of accounting rules and the inconsistency of the fiscal law and balance are main causes of their coming into existence.

Keywords

accounting irregularities, accounting mistake, internal control, reliability of information